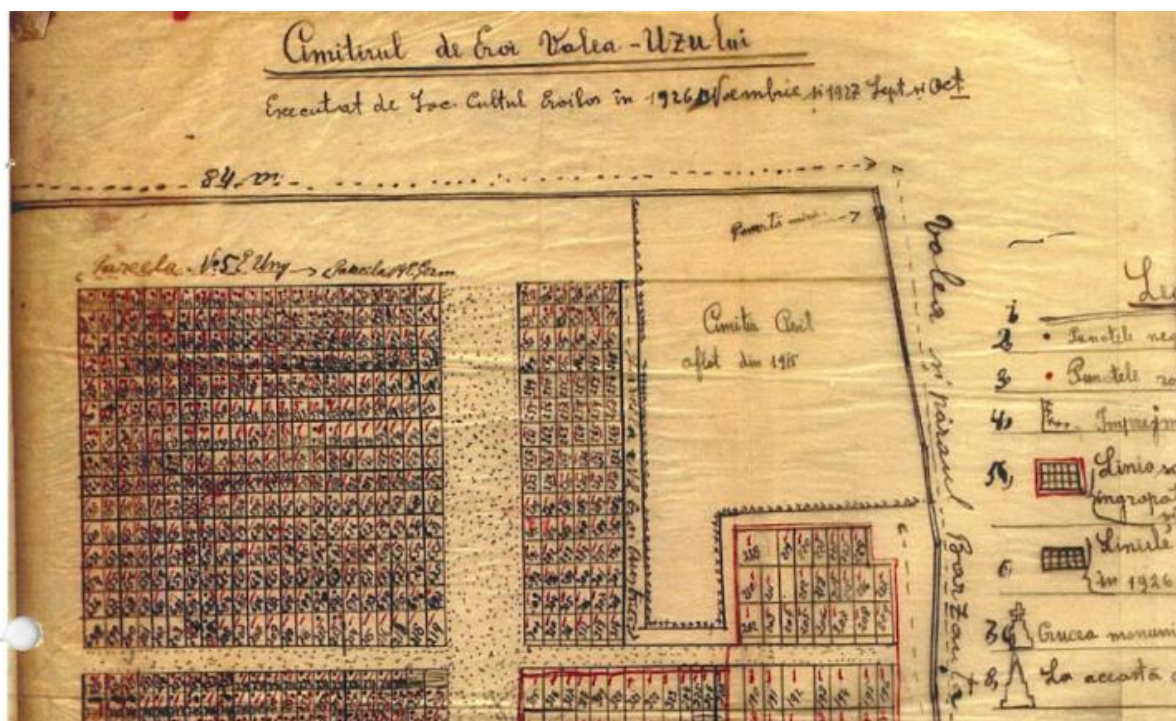

Valea Uzului – începutul

În ultimii 100 de ani în cimitirul întreținut exclusiv de primăria comunei Sânmartin din județul Harghita, ridicarea a celor 52 de cruci de beton și ridicarea unei cruci monumentale mai mare în 2019, care nu pot fi stabilite științific, a făcut necesară efectuarea unor cercetări mai detaliate. Deoarece publicul maghiar a interpretat gestul celor din Dărmănești ca o încercare de a ocupa spațiul simbolic, mai ales că unele dintre cruci, potrivit schițelor contemporane maghiare ale cimitirului, au fost ridicate pe mormintele nemarcate ale soldaților Regimentului 10 Infanterie Maghiară din Miskolc. Spre deosebire de aceasta, articolul relevant al ONCE subliniază că cei din Dărmănești și-au așezat crucile acolo unde nu existau morminte conform primului plan de amplasament al cimitirului.

<https://cimitirul-international-valea-uzului.business.site/>

Începutul

Din cele mai vechi timpuri valea râului Uz a constituit o cale de legătură cu Transilvania. Această cale, folosită mai puțin în vremuri de pace, a fost folosită foarte intens în timpul războaielor.¹

Înainte de Primul Război Mondial pe Valea Uzului era un drum care lega Transilvania de Moldova. În apropiere de locul cimitirului militar se afla atunci oficiul vămii austro-ungare (Zollamt), iar mai la est cu câteva sute de metri era oficiul vămii românești (Vama Uzului), conform unei hărți militare realizate de armata imperială cu situația frontului în zonă în Octombrie 1916. Granița era undeva între cele două puncte vamale. Valea Uzului avea în zonă o altitudine între 600 și 700 metri, fiind înconjurată de culmi împădurite cu înălțimi între 900 și 1530 metri, deci un relief accidentat, care nu permitea desfășurarea masivă de trupe. Valea era considerată o cale de acces secundară din cauza dificultăților de transport și de desfășurare a trupelor.²

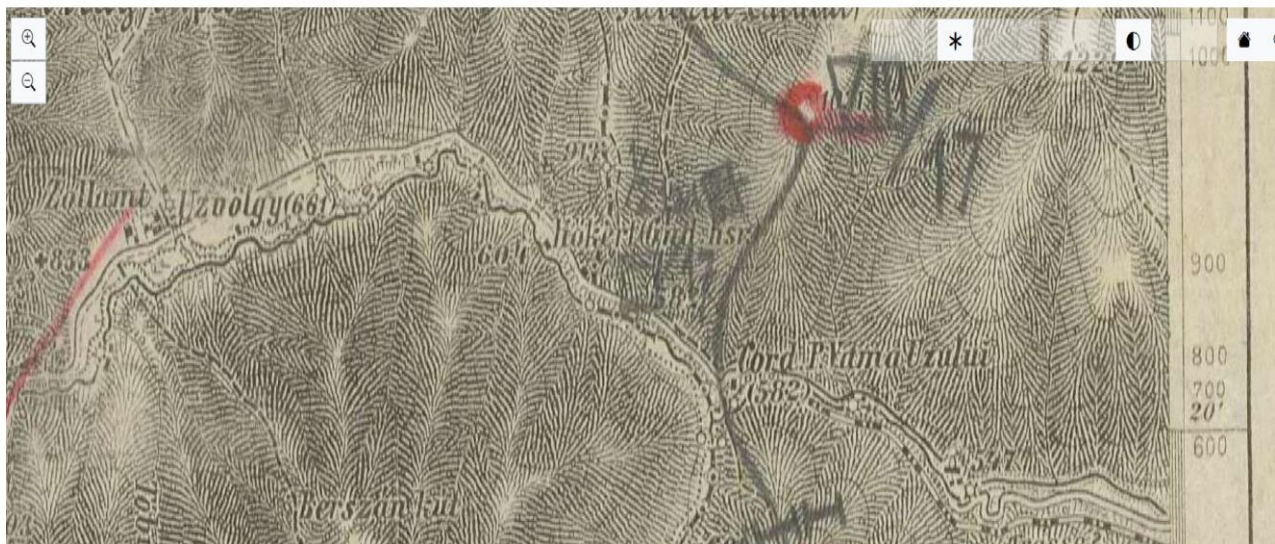
Cimitirul Eroilor din Valea Uzului (în nomenclatorul ONCE *Cimitirul de onoare Valea Uzului*,³ în maghiară *Úz völgyi katonai temető*) este un cimitir al morților de război din Primul Război Mondial și Al Doilea Război Mondial, situat în localitatea Valea Uzului din județul Harghita.⁴

¹ Văcărașu, Iulia: Poiana Uzului, un sat dispărut de pe harta județului Bacău; Carpica, 3/1970; p.163

² <https://historia.ro/>

³ Oficiul Național pentru Cultul Eroilor, Fudulu Cătălin; „Evidența centralizată a mormintelor de război din România”, once.mapn.ro, 10 noiembrie 2021, accesat 22 februarie 2023, HARGHITA

⁴ Oficiul Național pentru Cultul Eroilor; Documentar - Referitor la situația Cimitirului Eroilor Valea Uzului; accesat la 13 iunie 2019

<https://maps.hungaricana.hu/en/HTITerkeptar/31227/view/?bbox=4550%2C-3771%2C7467%2C-2503>

https://ro.wikipedia.org/wiki/Disputele_cu_privire_la_cimitirul_militar_din_Valea_Uzului#/media/Fi%C8%99ier:Uzvolgye_Romanian_toll.jpg

În perioada comunistă atenția acordată cimitirului a fost redusă, ceea ce a determinat degradarea crucilor. La scăderea interesului autorităților române a contribuit și izolarea cimitirului în mijlocul munților, pe un drum puțin circulat, precum și părăsirea treptată a satului Valea Uzului de către locuitori.

Cimitirul Eroilor din Valea Uzului în ordine cronologică:

Până în anul 1916 înmormântările au fost realizate în cimitirul vechi "Kőkert".

În anul 1916, potrivit surselor găsite în Arhivele Militare de la Viena, sunt înmormântări și în acest loc.

Din anul 1917 este înființat cimitirul militar⁵, unde fac înmormântări și civilii din Valea Uzului.

Cimitirul Internațional al Eroilor de la Valea Uzului a fost fondat de Societatea Cultul Eroilor între anii 1926 și 1927, fiind înhumați un număr de 1.306 militari de naționalități diferite: maghiari, germani, austrieci, italieni, români, ruși și sârbi. Acesta de fapt este al doilea lucrare de îngrijire și realizare a cimitirului. În acel moment, au fost create 7 parcele (5 maghiare, 1 german, 1 austriac).

Mormintele militare străine sunt, de asemenea, protejate prin contracte bilaterale, de reciprocitate. România a semnat un astfel de contract cu Ungaria în anul 2008. Aceasta înseamnă, printre altele, că ambele țări trebuie să își notifice partenerii dacă intenționează o intervenție asupra mormintelor militare pe teritoriul lor, fie că este vorba de renovare, reparare sau înmormântare, dar este, de asemenea, necesară discutarea și când se dorește construirea unei noi clădiri în apropierea mormântului sau a cimitirului. Nu există nici o pedeapsă. Pentru că, în principiu, nu presupunem că cineva ar încălca acest acord, principiul îngrijirii.

⁵ Magyarosi Sándor: Egy első világháborús katonatemető hanyattatott utóélete, 2019, 7 o.
https://m.blog.hu/na/nagyhaboru/image/sirok/uzvolgye/magyarosisandor_uzvolgy_jav2.pdf
(letöltve 2019.07.23)

Formarea spațiului simbolic și a sitului memorial legat de etnoturism în Valea Uzului pe mulți îi tulbură. Dar nu numai aici, ci și în Valea Oituzului, unde cimitirul internațional a fost transformat în mod deliberat în timpul celei de-a doua reconstrucții între anii 1928-1930, în ciuda parcelelor "A" românești, "B" austriece, "C" germane și "D" maghiare, deoarece conform inscripției de la intrare în acest cimitir se află osemintele acelor 1900 de eroi care "au căzut în războiul de unificare între anii 1916-1919". Această formulare nu poate fi acceptată, deoarece este un cimitir internațional, iar afirmația nu este valabilă pentru soldații maghiari, austrieci, germani sau chiar ruși. Exclusivitatea românească este accentuată și de faptul că pe partea dinspre poartă a obeliscului se poate vedea portretul din bronz al Eremiei Grigorescu, care a fost comandantul Diviziei 15 Infanterie Române din Valea Oituzului în 1916/17, apoi comandantul Armatei I Române în grad de general de corp.⁶ În ciuda avizelor și a cunoștințelor științifice, inscripția și obeliscul au rămas, iar gardul în culorile naționale a României a fost revopsit. În comparație cu aceasta, defectele minore în renovarea cimitirului din Sânmartin nu pot fi tratate la același nivel cu cele din Valea Oituzului sau cu recentul conflict etnic din Valea Uzului.

Începând cu anii 1990, Cimitirul Eroilor din Valea Uzului a fost îngrijit de primăria comunei Sânmartin din județul Harghita, pe al cărui teritoriu se află din punct de vedere legal. Autoritățile maghiare de la Budapesta au efectuat, împreună cu maghiarii din Sânmartin (jud. Harghita) lucrări de reorganizare a lui sub pretextul curățirii și conservării. Vechile cruci, multe deja putrezite sau dispărute, au fost înlocuite cu cruci noi de lemn. Lucrările de refacere au avut loc în 1994 și 1998 cu ajutorul financiar al guvernului maghiar și al fundației Bethlen Gabor. După înființarea Oficiului Național pentru Cultul Eroilor (ONCE) în anul 2004, pentru orice lucrare în cimitirul militar era nevoie de avizul instituției, document ce nu a fost obținut de primăria Sânmartin și nici

⁶ Illésfalvi Péter: A sósmezői haditemető igaz története, 2015 (<https://magyarpatriotak.hu/sosmezoi-haditemeto/>)

de primăria Dărmănești din județul Bacău, care a efectuat lucrări ilegal în cimitir în anul 2019.

A cui este Cimitirului Internațional de pe Valea Uzului?

Cel puțin până la reforma administrativă din 1968 satul Valea Uzului s-a aflat în hotarele comunei Sânmartin. Chiar și harta din 1916, menționată la început, arată că granița dintre România și Ungaria era situată la est de satul Valea Uzului. Prin reforma administrativă din 1968 s-au reconfigurat unitățile administrativ-teritoriale ale întregii țări. Limita dintre județele Bacău și Harghita este undeva pe Valea Uzului, însă lipsa unor măsurători exacte pe teren permite diverse interpretări. Disputa dintre Dărmănești și Sânmartin pentru stabilirea limitelor teritoriale este veche de câțiva ani, însă nu a pornit de la cimitir, ci de la „interesul” pentru păduri.

De la Pasul Uzului (Rugat) până la Dărmănești în toți munții puteau fi declarați ca cimitire multe locuri, indiferent de naționalitate (maghiar, român, rus, german). Deoarece acest lucru nu se poate face acolo la cruci memoriale, cimitirele pot comemora pe cei căzuți în războaie, dintre care numai o parte sunt îngropați în aceste locuri, restul odihnindu-se în șanțuri pe dealuri necunoscute.

Cu ocazia Centenarului Unirii din 1918, Primăria orașului Dărmănești, județul Bacău, a obținut în 2018 o finanțare de 300.000 de lei pentru reamenajarea cimitirului. Primăria orașului Dărmănești a depus un proiect la Ministerul Culturii pentru amenajarea Cimitirului Internațional de pe Valea Uzului, pentru care a obținut o finanțare de 65.000 lei. Restul banilor necesari pentru amenajare, până la suma de 300.000 lei, au fost obținuți din resurse locale și de la Ministerul Apărării Naționale. Au fost puse 52 de cruci de piatră pentru soldați necunoscuți și a fost ridicată o troiță.

"În contextul manifestărilor dedicate Centenarului Marii Uniri și Primului Război Mondial, Primăria și Consiliul Local Dărmănești au hotărât reabilitarea tuturor

monumentelor și cimitirelor de pe raza administrativ teritorială a orașului. Cimitirul Internațional al Eroilor de la Valea Uzului a fost fondat de Societatea Cultul Eroilor între anii 1926 și 1927, fiind înhumați un număr de 1.306 militari de naționalități diferite: români, maghiari, germani, austrieci, italieni, ruși și sârbi. În vederea reabilitării parcelei eroilor români din Cimitirul Valea Uzului, Primăria Dărmănești a primit în 4 octombrie 2018 o adresă emisă de către Oficiul de Cadastru și Publicitate Imobiliară (OCPI) Bacău prin care ni se comunica faptul că amplasamentul Cimitirului Internațional al Eroilor Valea Uzului se afla în interiorul UAT Dărmănești", au motivat lucrările autoritățile din Dărmănești într-un comunicat remis Mediafax.⁷

Potrivit unui comunicat de pe pagina web Ziar Harghita:⁸

Primarul Orașului Darmanesti, jud. Bacau, avand in vedere amploarea discutiilor purtate in mass-media si in mediul on-line in legatura cu „Refacerea SOLEI eroilor romani cazuti in Primul si al Doilea Razboi Mondial si inhumati in Cimitirul International al Eroilor – Valea Uzului, orasul Darmanesti, jud. Bacau”, transmite urmatorul COMUNICAT:

- I. În contextul manifestarilor dedicate Centenarului Marii Uniri si a Primului Razboi Mondial, UAT Orasul Darmanesti si Consiliul Local al Orasului Darmanesti, in baza art. 37 lit. a) din Legea nr. 379/2003 privind regimul mormintelor si operelor comemorative de razboi, cu modificarile si completarile ulterioare: „*Consiliile locale ale comunelor, oraselor și sectoarelor municipiului București au următoarele atribuții: în evidența detaliată a mormintelor și operelor comemorative de război situate pe raza lor teritorială și asigură protejarea lor, prevăzându-și în bugete fondurile necesare în acest scop*”, a hotarat reabilitarea tuturor monumentelor si cimitirelor de pe raza administrativ-teritoriala a Orasului Darmanesti.
- II. Cimitirul International de la Valea Uzului a fost fondat de „Societatea Cultul Eroilor” între anii 1926 și 1927, fiind inhumati un numar de 1.306 militari de nationalitati diferite astfel: **romani, maghiari, germani, austrieci, italieni, rusi si sarbi**. Statutul de Cimitir International s-a pastrat pana in anul 1994, cand, la initiativa autoritatilor locale din Comuna Sanmartin, s-a inceput reabilitarea „Solei” eroilor maghiari, lucru care a continuat pana in anul 2013, fara a se tine cont de Planul de amplasament al Cimitirului din anul 1926.
- III. În vederea reabilitării „Solei” eroilor romani din Cimitirul International al Eroilor Valea Uzului si tinand cont de urmatoarele:
 - **Tronsoanele de hotar între unitatile administrativ teritoriale Plaiesii de jos respectiv Sanmartin - Judetul Harghita si Orasul Darmanesti - Judetul Bacau au ramas in litigiu** si dupa intalnirea pentru conciliere din 10.10.2012, organizata in temeiul art. II din Legea nr. 133/2012 pentru aprobarea OUG 64/2012 privind modificarea si completarea Legii cadastrului si publicitatii imobiliare nr. 7/1996
 - Prevederile art. 11, alineatele (3) si (8) din Legea nr. 7/1996;
 - Adresa ANCP nr. 1042351/02.08.2011 care precizeaza faptul ca: **„In cazul in care limita interjudeteana nu este agreata de Oficiile Judetene vecine, atunci limita va fi preluata din arhiva fostei Directiei Fond National Geodezic, detinuta la data de 10.01.1990”**.
 - Adresa nr. 18023/03.10.2018 a UAT Orasul Darmanesti transmisa catre OCPI Bacau, prin care am solicitat sa ni se comunice amplasamentul din punct de vedere administrativ al Cimitirului International de la Valea Uzului;
 - Adresa nr. 12102/04.10.2018 emisa de catre OCPI Bacau prin care ni se comunica faptul ca: **„In conformitate cu limita administrativ-teritoriala preluata din arhiva fostei Directiei Fond National Geodezic, detinuta la data de 10.01.1990 si afisata pe Geoportalul INSPIRE al Romaniei, amplasamentul Cimitirului International al Eroilor – Valea Uzului se afla in interiorul UAT Darmanesti, jud. Bacau.”**

⁷ <https://click.ro/actualitate/national/povestea-cimitirului-eroilor-din-valea-uzului-44779.html>

⁸ <https://ziarharghita.ro/dovezi-ca-maghiarii-au-profanat-in-anul-1990-cimitirul-international-al-eroilor-valea-uzului>

- Adresa nr. 433/31.07.2018 emisa de catre Ministerul Culturii si Identitatii Nationale prin care se comunica UAT Orasul Darmanesti sustinerea financiara partiala a proiectului „Reabilitarea Cimitirului International al Eroilor – Valea Uzului, la limita cu judetul Harghita”.

Consiliul Local al Orasului Darmanesti a **aprobat lucrarile de construire a unui monument si a 50 de cruci pentru eroii romani** inhumati in Cimitirul International.

IV. La intocmirea Proiectului tehnic de executie a lucrarilor de construire a monumentului si a 50 de cruci pentru eroii romani, s-a tinut cont de urmatoarele:

- Legea nr. 379/2003 privind regimul mormintelor si operelor comemorative de razboi, cu modificarile si completarile ulterioare;
- Planul de amplasament de la infiintarea Cimitirului International din anul 1926 intocmit de Societatea Cultul Eroilor”;
- Planul de amplasament privind situatia reala a Cimitirului International Valea Uzului din noiembrie 2018;
- Amplasarea monumentului si a celor 50 de cruci sa fie pe un teren liber de sarcini in interiorul imobilului Cimitir International - Valea Uzului.

UAT Orasul Darmanesti isi manifesta interesul si sprijina actiunile cu respectarea prevederilor Legii nr. 379/2003 privind regimul mormintelor si operelor comemorative de razboi, a oricarui stat care are militari inhumati in Cimitirul International al Eroilor Valea Uzului, pentru comemorarea acestora.

La momentul de fata, in memoria tuturor eroilor inhumati in Cimitirul International al Eroilor din Valea Uzului, UAT Orasul Darmanesti a arborat spre cinstire steagurile tuturor statelor care au inhumati militari.

Fata de cele aratate mai sus, UAT Orasul Darmanesti prin reabilitarea „**Solei eroilor romani cazuti in Primul si al Doilea Razboi Mondial si inhumati in Cimitirul International al Eroilor – Valea Uzului**”, a adus un pios omagiu tuturor eroilor cazuti in cele doua conflagratii mondiale si se va continua colaborarea cu statele care au inhumati militari in vederea construirii unor Sole pentru fiecare Stat in parte.

Oficiul de Cadastru și Publicitate Imobiliară Bacău, din data de 04.10.2018:

Referitor la: amplasamentul Cimitirului Internațional al Eroilor – Valea Uzului

Ca urmare a adresei dumneavoastră nr. 18023/03.10.2018, înaintată Oficiului de Cadastru și Publicitate Imobiliară Bacău, înregistrată cu nr. 12102/03.10.2018, vă transmitem că în conformitate cu Legea cadastrului și publicității imobiliare nr. 7/1996 republicată cu modificările și completările ulterioare limita dintre Unitatea Administrativ Teritorială Dărmănești, județul Bacău și Unitatea Administrativ Teritorială Plăieșii de Jos, județul Harghita, respectiv limita administrativ-teritorială dintre județul Bacău și județul Harghita este afișată pe geoportalul INSPIRE al României : http://geoportal.gov.ro/Geoportal_INIS/. Limitele unităților administrativ-teritoriale afișate pe geoportalul INSPIRE al României sunt utilizate în activitatea autorităților și instituțiilor publice centrale și locale în conformitate cu Legea cadastrului și a publicității imobiliare nr. 7/1996, art. 11 (16).

Conform informării transmise de OCPI Harghita prin adresa nr. 4592/06.08.2018, „în cadrul acțiunii RELUAT reprezentanții unităților administrativ teritoriale Plăieșii de Jos, respectiv Sânmartin - județul Harghita și Dărmănești - județul Bacău nu au căzut de acord cu privire la limita dintre cele două unități administrativ-teritoriale și au indicat variante diferite de hotar susținute.”

Tronsoanele de hotar „au rămas în litigiu și după întâlnirea pentru conciliere din data de 10 octombrie 2012, organizată în temeiul prevederilor art. II din Legea nr. 133/2012 pentru aprobarea OUG nr. 64/2012 privind modificarea și completarea Legii cadastrului și a publicității imobiliare nr. 7/1996”.

Conform prevederilor art. II din actul normativ mai sus menționat „[...]Prefectul, în termen 30 de zile de la primirea documentației de delimitare, inițiază concilierii sau, în caz contrar, sesizează instanțele de contencios administrativ cu privire la acțiunea privind stabilirea hotarelor unităților administrativ-teritoriale.”

Potrivit dispozițiilor art. 11 alin. (3) și (8) din *Legea cadastrului și a publicității imobiliare nr. 7/1996, republicată, cu modificările și completările ulterioare*, „(3) Lucrările tehnice de cadastru se realizează utilizând limitele unităților administrativ-teritoriale și limitele intravilanului din sistemul integrat de cadastru și carte funciară.”

„(8) În situația în care limitele sunt contestate, până la soluționarea definitivă a litigiului, se utilizează cele din sistemul integrat de cadastru și carte funciară, folosite de oficiile teritoriale în activitatea de recepție a documentațiilor cadastrale și de înscriere în cartea funciară. Dacă există diferențe între limitele gestionate de oficiile teritoriale ale județelor învecinate, până la soluționarea litigiului, Agenția Națională decide asupra limitei care este utilizată”.

Autorizația de construire a fost aprobată pe 17 decembrie 2018 de primăria Dărmănești, însă aceasta fără a respecta prevederile legale în domeniu.⁹ În urma unui control al Inspectoratului Regional în Construcții Nord-Est, emiterea autorizației nu avea arhivată dovada dreptului real asupra terenului, extrasul de carte funciară de informare actualizat, nu a fost solicitat avizul privind concepția artistică a monumentului de for public de la Ministerul Culturii și Identității Naționale, iar documentația tehnică nu a avut anexat planul de situație vizat de oficiul de cadastru. De asemenea, nu a existat nici avizul ONCE, solicitat abia în aprilie 2019, care era obligatoriu și care nu a fost obținut nici până în prezent. Ministerul Culturii și Identității Naționale a considerat, de asemenea, ilegală autorizația de construcție.¹⁰

Pe 19 decembrie 2018, primăria Dărmănești a lansat procedura de cumpărare directă pentru lucrări, iar pe 21 decembrie acestea au fost încredințate firmei Somalis Prest S.R.L. pentru suma de 199 757 de lei, de trei ori mai mult decât obținuse primăria Dărmănești de la Ministerul Culturii. Tot în 21 decembrie, printr-o hotărâre de Consiliu Local, s-a suplimentat cu 110 000 de lei bugetul local, la capitolul Cultură, pentru obiectivul „Cimitirul Internațional al eroilor Valea Uzului”, valoarea proiectului ajungând la 235 000 de lei: 60 000 de lei prevăzuți inițial în buget, 65 000 de lei de la Ministerul Culturii și alți 110 000 de lei de la ultima rectificare.¹¹

Cu toate acestea și chiar dacă potrivit legii cimitirul din Valea Uzului aparține de comuna Sânmartin, județul Harghita, folosindu-se de o adresă a oficiului de cadastru, Consiliul Local Dărmănești a adoptat pe 29 martie 2019 o hotărâre prin care a introdus

⁹ Dinu, Clarice; Cozmei, Victor; VIDEO Dosarul complet al conflictului româno-maghiar de la Valea Uzului. Câți români sunt îngropați în cimitirul eroilor, disputa teritorială și problemele de legalitate. Date și documente oficiale; hotnews.ro, 13 iunie 2019 accesat la 13 iunie 2019

¹⁰ „Cimitirul militar din Valea Uzului - Graniță de județ disputată, istoria pusă la îndoială - SINTEZĂ”. Agenția de presă MTI, hirado.hu. 20 mai 2019. Accesat în 20 septembrie 2020

¹¹ Dinu, Clarice; Cozmei, Victor; VIDEO Dosarul complet al conflictului româno-maghiar de la Valea Uzului. Câți români sunt îngropați în cimitirul eroilor, disputa teritorială și problemele de legalitate. Date și documente oficiale; hotnews.ro, 13 iunie 2019 accesat la 13 iunie 2019

cimitirul din domeniul privat în inventarul bunurilor care alcătuiesc domeniul public al oraşului Dărmăneşti.¹²

Retrospectivă şi concluzie

Lucrările de renovare efectuate în acest cimitir (cruci, monumente, panouri informative etc.) între 1994 şi 2014 nu au avut aviz de la ONCE, care ar fi trebuit, într-adevăr, să fie solicitat din 2003 în temeiul Legii 2003/379.¹³

În cazul cimitirului ONCE, România dă examen ca stat de drept. Dacă reuşeşte să-şi depăşească interesele politice pe termen scurt şi faptul că maghiarul este întotdeauna duşmanul etern, reabilitarea cimitirului va fi planificată în cadrul comitetului profesional comun, împreună cu maghiarii, austriecii şi germanii, ca parteneri, fără şantaj şi alunecări, şi nu din poziţia câştigătoare. În acest caz, la primul nivel, adică profesionalismul, dau un exemplu faptului că fostele obiecte militare cu simboluri conflictuale, ostile şi alte amintiri istorice pot deveni instrumente de pace, reconciliere şi recunoaştere reciprocă.

¹² https://ro.wikipedia.org/wiki/Disputele_cu_privire_la_cimitirul_militar_din_Valea_Uzului#cite_note-hn13062019-1

¹³ <https://once.mapn.ro/> Stire actuala: Cimitirul Eroilor Valea Uzului